

KARLO RUKAVINA
Zagreb

FILIP ŠIMUNJAK
Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb

UDK:
78:94(4)“197/202”(091)
006.062:78(485)“197/202”(091)
Pregledni članak
Primljeno: 1. 7. 2023.
Prihvaćeno 26. 1. 2024.
DOI: <https://doi.org/10.59412/hz.77.1.6>

Kritika i popularizacija povijesti u metal glazbi – primjer Sabatona

Iako se proučavanjem prošlosti primarno bave akademski obrazovani povjesničari, neosporna ostaje činjenica da je povijest dio opće i popularne kulture te da u tumačenju povijesnih događaja, osoba i fenomena često postoji jaz između javnosti i uskih akademskih krugova. Jedna od domena popularne kulture koja često ulazi u interakciju s historiografijom jest i glazba. U ovome se radu na primjeru švedskog benda Sabaton analiziraju izazovi i mogućnosti popularizacije povijesti posredstvom popularnih medija. Glazba koja tematizira prošlost povjesničarima je koristan medij za proučavanje formiranja popularnog narativa o povijesnim događajima, a iako po mnogočemu različita od akademske historiografije s njom ipak dijeli pojedine sličnosti i izazove – primjerice, pitanje kako pristupiti i obrađivati kontroverzne teme.

Ključne riječi: Sabaton; metal; rock; popularna kultura; javna povijest; glazba; popularizacija povijesti

Uvod

Pitanje međuovisnosti historiografije i mnogih popularnih umjetničkih izražaja danas je posebno aktualno. Uz tradicionalne suputnike akademske historiografije – povijesne romane i filmove – zadnjih nekoliko desetljeća sve veću važnost dobiva i glazba. U ovom radu donijet ćemo kratki pregled osnovnih trendova i popratnih problema prodiranja povijesne tematike u metal glazbu na primjeru švedskog power metal benda Sabaton – koji su izazovi, kako se autori nose s njima, kako glazba pridonosi popularizaciji povijesti te koja su razdoblja i teme posebno popularne.

Definiranje metal glazbe problematično je pitanje samo po sebi, kao i definiranje granice između njegovih podžanrova – heavy, thrash, death, black, power metala itd. Kako nas primarno zanima povijesna tematika, a ne glazbene karakteristike, odlučili smo se na najširu moguću definiciju metal žanrova – glazbeni bendovi koji utiliziraju električne, bas-gitare i bubnjeve s naglašenim ritmovima i gustim zvukovima basa i bubnja te drugim karakteristikama metal glazbe.¹ Različiti podžanrovi metala naglašavaju, mijenjaju ili izostavljaju jednu ili više navedenih karakteristika zbog čega će osnovne karakteristike Sabatona kao power metal benda biti posebno objašnjene, a u radu su kao komparativni primjeri sagledani i drugi odabrani metal bendovi.

Zašto upravo Sabaton? Naime, riječ je o power metal bendu koji je, uslijed svoje ogromne popularnosti, postao sinonim za „povijesno inspiriranu glazbu“, a čija aktivnost prelazi glazbene okvire. Izbor je proizašao, osim iz popularnosti vidljive po broju pregleda na platformama *YouTube* i *Spotify*, i iz broja pratitelja na društvenim mrežama (Instagram, Facebook...) te veličini grupe sljedbenika (razni forumi kao *Reddit* ili grupe na društvenim mrežama). Tako će se u radu sagledati i utjecaj Sabatona na polju popularizacije i komemoracije povijesti putem drugih medija, ali i stvaranja raznih internetskih zajednica koje se okupljaju oko benda.

Počeci povijesne tematike u metal glazbi

Povijest od najranijih (antičkih) vremena služi kao inspiracija za glazbu – kao uostalom i za književnost i druge „klasične“ umjetničke izražaje. Teško je odrediti kada točno povijest prodire kao tema u metal glazbu – donja granica zasigurno su kasne 1960-te i 1970-te godine kad se metal razvija upravo iz rocka. Stoga ne čudi da povijest kao tematika isprva prodire u rock, no u metalu će doživjeti svoj procvat. Korijene navedenog treba tražiti u 1970-ima, u vremenu kada književnost, posebice inspirirana djelima J.R.R. Tolkiena, sve više utječe na tekstove pjesama. Rock i kasnije metal pjesme traže dobru priču koju fantastični svjetovi nude – bilo je samo pitanje vremena kada će bendovi uočiti da jednako fascinantne (a k tome i stvarne) priče nudi i povijest. Vjerojatno najranija pjesma „tolkienovske“ tematike jest *Ramble On* Led Zeppelina iz 1969. godine. Već dogodine Black Sabbath objavljuje pjesmu *The Wizard* djelomično inspiriranu čuvenim čarobnjakom Gandalfom. Fantastična, a naročito „tolkienovska“ tematika ostat će popularna sve do danas, a mnogi bendovi uzet će i ime po mitologiji Tolkienova svijeta – zasigurno je najpoznatiji primjer Amon Amarth.² Mitologija i povijest fantastičnih svjetova utjecala je na pojavu interesa za povijesne teme. Ponovno, teško je odrediti tko je prvi započeo trend budući da su mnoge ranije pjesme bile djelomično

1 Weinstein, *Heavy Metal: The Music And Its Culture - revised edition*, 22-27.

2 Amon Amarth aktivan je od 1992. godine do danas. Ime benda inspirirano je drugim nazivom Mount Doom (Amon Amarth, tj. Mountain of Fate), planine u srcu Mordora gdje je iskovan i konačno uništen Jedan Prsten.

inspirirane prošlošću. Kao jedan od ranijih primjera – potencijalnog kandidata za najraniji naslov – svakako treba spomenuti *War Pigs* rock benda Black Sabbath (1970.). Iako nema eksplicitnih povijesnih referenci, pjesma prenosi poruku o ratu i vojnim sukobima kao ultimativnom zlu te se odlično uklopila u tada sve popularniji pokret za završetak rata u Vijetnamu.³ Međutim, ovdje treba napomenuti kako je riječ prvenstveno o protestnoj anti-ratnoj pjesmi koja je nastala unutar već duge folk-rock tradicije protestnih pjesama posvećenih američkom ratu u Vijetnamu.

Iako je teško, a možda i nemoguće, odrediti prvu rock pjesmu inspiriranu povijesnim događajima, puno je lakše odrediti koji je bend predvodio trend popularizacije i etabliranja povijesne tematike u metal glazbi. Naravno, to se odnosi na metal bend Iron Maiden koji je već 1980-ih, niti deset godina od svog osnutka,⁴ izdao neke od svojih najpoznatijih pjesama inspiriranih poviješću – primjerice *Run to the Hills* (1982., sukob američkih starosjedioca i pridošlih Europljana), *The Trooper* (1983., o Krimskom ratu), *Aces High* (1984., Bitka za Britaniju 1940.), *Two Minutes to Midnight* (1984., kritika rata općenito, a posebno sovjetsko-američkog sukoba koji dolazi do točke usijanja) te *Alexander the Great* (1986., o vladaru antičke Makedonije). Od relativno novijih, a jednako poznatih, pjesama svakako treba istaknuti *Paschendale* (2003., o istoimenoj bitki iz Prvoga svjetskog rata). Istovremeno se u 1980-ima popularizira i metal glazba religijsko-povijesne tematike – od poznatijih primjera istaknimo *Number of the Beast* (1982., Iron Maiden) te *Creeping Death* (1983., Metallica). Godine 1981. izlazi i istoimeni prvijenac benda Blitzkrieg, a pjesma će postati poznata kao omiljena članovima Metallice. Iz ovog amalgama fantastično-religijsko-povijesne tematike rodit će se interes za povijest kao izvor inspiracije.

Kad se Sabaton počeo formirati kao bend povijesne teme u metal pjesmama već su bile itekako zastupljene. Međutim, upravo je Sabaton početkom 21. stoljeća postao sinonimom za metal bend koji piše pjesme gotovo isključivo o povijesnim, primarno vojnim, temama. Sastav se najčešće svrstava u (pod)žanr power metala upravo zbog osnovnih glazbenih karakteristika koje dijeli s drugim bendovima iste skupine – primjerice, brzih nizova nota gitarista i basista uz pratnju bubnjeva te brzih i tehnički zahtjevnih gitarskih solo dijelova.⁵ Međutim, basist Pär Sundström navodi kako je teško okarakterizirati Sabaton isključivo kao power metal bend jer su dvije glavne karakteristike power metala visoki vokali i fantastična te mitološka tematika, a Sabaton nema ni jedno ni drugo usred čega naglašava kako Sabaton jednostavno svira svoju verziju metal glazbe.⁶ Sabaton je u suodnosu metal glazbe i tekstova pjesama pronašao najbolji način za interpretaciju događaja iz vojne povijesti (ratove, bitke, poznate vojne ličnosti

3 Kershaw, *Do nade i natrag. Europa 1950. – 2017.*, 241-247, 261-265.

4 „The Band“, *Iron Maiden*.

5 Kahn Harris, *Extreme Metal Music and Culture on the Edge*, 108-111. Više o power metalu vidi u: Walser, *Running with the Devil: Power, Gender, and Madness in Heavy Metal Music*; Charlton, *Rock Music Styles: a history*; Wallach, Berger, Greene, *Metal Rules the Globe – Heavy Metal Music Around the World*.

6 „Sabaton's Par Sunstrom: History is a passion but metal still comes first“, *Loudwire.com*.

itd.). Tako, primjerice, koriste brze nizove nota gitarista i basista za naglašavanje kaosa, nereda i nepredvidljivosti ratnih sukoba; dakako uz pratnju bubnjeva i glavnog vokala. Glavni vokal Sabatona Joakim Brodén sam navodi kako se suodnos metal glazbe i vojno-povijesne tematike, tj. tekstova pjesama, dogodio sasvim slučajno:

Kada smo počeli stvarati bio sam zainteresiran za povijest i tada smo imali glazbu za jednu pjesmu koju sam napisao i koja je na kraju postala *Primo Victoria*. Basist Pär Sundström i ja smo sjeli i razmišljali kako u njoj ne bismo trebali pjevati o ispijanju piva ili ubijanju zmajeva [...] gledajući film 'Spašavanje vojnika Ryana' došli smo do ideje da napišemo tekst o Danu D. Nakon toga pisanje tekstova za glazbu više nije bilo nužno zlo, već je postalo nešto zabavno i zanimljivo. Odlučili smo napraviti cijeli album o vojnoj povijesti i tako je sve počelo [...] nismo željeli po tome biti poznati, ali nakon jednog albuma svidjelo nam se pa smo napravili još jedan i evo nas 22 godine kasnije.⁷

Izazovi

Kod glazbe inspirirane prošlošću, kao i kod drugih oblika izražaja – primjerice, videoigara⁸ – postavlja se pitanje treba li glazba biti što vjernija takozvanoj povijesnoj istini ili je primarno riječ o umjetničkom izražaju? Za razliku od filmova, književnosti i videoigara čini se kako glazba nije toliko na meti kritika po pitanju povijesnog narativa kojega izlaže – no, pojedine kontroverze svakako postoje, o čemu će više riječi biti kasnije. U pozadini povijesnih pjesama gotovo uvijek stoji barem neki oblik povijesnog istraživanja – bilo da je riječ o čitanju knjiga ili općem znanju o prošlosti stečenom kroz obrazovanje. Iako neki bendovi imaju članove s diplomom povijesti (primjerice Iron Maiden i njihov vodeći vokal Bruce Dickinson)⁹ mnogo je češći slučaj poput onog u Sabatonu gdje nitko od članova nema akademsku historiografsku naobrazbu, ali ipak – uz pomoć tima školovanih povjesničara – provode vrijeme istražujući pozadinu priče. Slična je situacija i u bendu Turisas koji se proslavio svojim albumom o Varjazima koji iz Skandinavije kreću na put prema Carigradu – Mathias „Warlord“ Nygård proveo je tako dosta vremena istražujući povijest u želji da napiše što kvalitetniji tekst.¹⁰ Čini se kako većina autora nastoji ne odstupati previše od „prošle zbilje“, no dosljednost povijesti ipak je tek sekundarna stvar¹¹ – srž dobro sažima citat Pära Sundströma: „Riječ je o strasti – doista proučavamo teme prije nego krenemo pisati stihove. No, ne možemo biti stručnjaci za povijest, prije svega smo metal bend.“¹²

Drugi veliki izazov predstavlja pitanje pristranosti u glazbi koje se izravno nadovezuje na pitanje nacionalizma. Sundström i Brodén svjesni su da svaki sukob ima dvije

7 „Tea Time Interview: Joakim Brodén talks The War to End All Wars“, *You Tube*.

8 McCall, „Video Games as Participatory Public History“, 405-408.

9 Grant, *National Myth and the First World War in Modern Popular Music*, 172.

10 „Turisas Interview with Mathias Nygard by Dixon Christie for PunkTV.ca“, *You Tube*.

11 Usp. Bruce, „Foreword: Good Music – Bad History“, xvii-xx.

12 „Sabaton's Par Sunstrom: History is a passion but metal still comes first“, *Loudwire.com*.

strane priče te nastoje u svojim djelima zadržati neutralan ton: „Ne želimo zauzimati strane kada pišemo o ratovima, ali same pjesme mogu biti pisane više s jednog stajališta, nego s drugog.“¹³

Kao i mnogi drugi bendovi i oni teže izbjeći previše aktualne teme. Naime, smatraju:

[...] da se oko njih vrti toliko propagande, i vrlo lako bismo mogli postati 'propagandni stroj' ako bismo se previše njima bavili. Dobivamo mnogo zahtjeva od ljudi da pišemo o događajima koji se trenutno događaju u njihovoj zemlji, ali nismo ovdje zbog politike ili da bismo bili korišteni kao propaganda, pa se stoga držimo povijesnih tema.¹⁴

Sličan odgovor Sundström je dao u intervjuu 2013. godine nakon koncerta u Zagrebu. Kad je upitan hoće li ikada napisati pjesmu o (novijoj) hrvatskoj povijesti rekao je:

To je tako osjetljiva tema, ona koju bismo htjeli izbjeći. Sabaton bi se trebao držati povijesnih činjenica, mislim da ne bismo trebali obrađivati političke teme i zbog osjetljivosti takvu tematiku pokušavamo izbjeći. Tako da se radije vraćamo na Drugi svjetski rat, gdje se radi o povijesnim činjenicama, ta tema je šire prihvaćena i nije toliko politička.¹⁵

Međutim, usprkos svim mjerama opreza ponekad je, kao što ćemo vidjeti, teško izbjeći kontroverze – Sabaton je možda i najbolji primjer budući da se konstantno nose s optužbama da su nacistički bend usprkos opetovanog isticanja kako je riječ o *nepolitičkom i nereligijskom bendu*.¹⁶

Ponekad je doista nemoguće izbjeći određene sukobe, što djelomično proizlazi iz samih temelja historiografije – često postoji više različitih „verzija povijesti“, tj. interpretacija povijesnih događaja, koje su nerijetko dio mnogo širih međunacionalno-etničkih sukoba. Primjer takvog svjesnog ili nesvjesnog odabira povijesnog narativa koji se favorizira možemo naći već na samim počecima – točnije, 1986. godine u pjesmi *Alexander The Great* Iron Maidena, koja svjedoči da slučaj Sabatona nije izoliran. Otvarajući stihovi te, sada već legendarne, pjesme glase: „Near to the east / In a part of ancient Greece / In an ancient land called Macedonia / Was born a son / To Philip of Macedon / The legend, his name was Alexander.“

Riječ je, naravno, o kontroverzi vezanoj uz poimanje prošlosti Makedonije. Aleksandar Makedonski i Filip II. važne su povijesne ličnosti u nacionalnoj svijesti Sjeverne Makedonije, kako se odnedavno zove ta država. Aleksandar je dugo bio, a usprkos nedavnom konsenzusu oko imena, i dalje ostaje i po svemu sudeći bit će točka sukoba nacionalnih interpretacija između grčke i makedonske povijesti. Drugačije historiografske interpretacije tako se zrcale i u glazbi te se Iron Maiden u svojoj pjesmi

13 „Sabaton: People have told us that they passed their history exams in school because of our songs“, *Guitarworld.com*.

14 *Isto*.

15 „Pär Sundström: Sabaton se drži povijesnih činjenica i ne obrađujemo političke teme u pjesmama“, *Muzika.hr*.

16 „Did the Nazis win the battle of Stalingrad?“, *Sabaton.net*.

– ne nužno svjesno – priklonio jednom od narativa.¹⁷ U konačnici bend je, upravo zbog ovih kontroverzi, gotovo potpuno prestao izvoditi pjesmu tijekom svojih javnih nastupa.

Popularizacija povijesti kroz glazbu i rast interesa za povijesnu tematiku u glazbi

Budući da je pitanje popularizacije povijesti kroz glazbu mnogo opširnije, najprije ćemo se osvrnuti na obrnuti trend – popularnost proučavanja glazbe u historiografiji. Zadnjih godina vidljiv je sve veći interes za ovu tematiku. Tako se, primjerice, počinju javljati diplomski radovi¹⁸ i doktorati¹⁹ na temu reprezentacije povijesti u glazbi, a posebno je aktualna reprezentacija rata. Pitanja metala, doduše u mnogo široj studiji, dotaknuo se i Peter Grant u knjizi *National Myth and the First World War in Modern Popular Music*, a 2019. godine izašao je i tematski zbornik *Medievalism and Metal Music Studies: Throwing Down the Gauntlet*. Glazba koja pogađa publiku zahvaljujući, kako Icles Rodrigues navodi, *emocionalnoj težini koju pojedine pjesme nose... često u dodiru s osjećajima nacionalnog ponosa*²⁰ svakako ima potencijala za daljnja historiografska istraživanja (primjerice, za domaću historiografsku i glazbenu scenu vrijedi istaknuti fenomen Marka Perkovića Thompsona). Reakcija publike na pojedine pjesme može nam puno toga reći o socio-kulturološkim elementima društva. Osjećaji nacionalnog ponosa koje ove pjesme bude svakako su važan čimbenik koji se treba uzimati u obzir u istraživanjima javne povijesti – zapitati se zašto publika iz različitih država različito reagira na pjesme.

Kultura sjećanja i glazba

Kako bi označio eksponencijalno povećanje komemoracija 1980-ih i 1990-ih godina, Jay Winter je 2000. skovao termin *memory boom*.²¹ On je usko povezan s konceptom kolektivnog sjećanja kojeg je predstavio Maurice Halbwachs još 1920-ih godina kako bi pomoću njega analizirao socijalnu interakciju i grupni društveni identitet.²² Kolektivno pamćenje možemo definirati kao *sustav znakova, simbola i praksi* poput memori-

17 Vidi više o Iron Maidenu i različitim pogledima na povijest Aleksandra Velikog u rock i metal glazbi u: Boyarin, „The New Metal Medievalism: Alexander the Great, Islamic Historiography“, 81-93.

18 Vidi primjerice: Maulana, „Heavy Metal Music and the Outcomes of War“; Saarinen, „From ‘War Pigs’ to ‘Unsung Heroes’: The Criticism and Justification of War in Metal Lyrics“.

19 Rodrigues, „Histórias e memórias da segunda.“

20 *Isto*, 248.

21 Cauvin, „Public Historians and Conflicting Memories in Northern Ireland“, 420.

22 *Isto*.

jalnih datuma, imena mjesta, spomenika i slavluka pobjede te običaja.²³ Iz navedenog možemo zaključiti kako rock i metal bendovi svojim povijesnim pjesmama na različite načine prikazuju upravo kolektivno pamćenje, a pjesme možemo svrstati kao posebnu vrstu komemoracije – bilo da se one odnose na slavlja pozitivnih aspekata prošlosti ili da sadrže edukativnu i kritičku komponentnu te na različite načine prikazuju i povijesne kontroverze. Neizostavni element svake pjesme upravo je sjećanje, a nemali broj pjesama i nastaje kako bi se komemorirao određeni događaj. Najzastupljenije teme metal bendova upravo su dva najveća svjetska sukoba u povijesti (Prvi i Drugi svjetski rat), najčešće zbog aktualnosti tih tema u široj javnosti.

Prvi svjetski rat obilježio je cijelo 20. stoljeće, a mnogi ga smatraju i prvim totalnim ratom jer je utjecao na milijune ljudi koji su u njemu direktno ili indirektno sudjelovali pa je stoga i neiscrpan izvor tema za pjesme. Kako smo već naveli, upravo je pjesma o Bitki kod Paschendalea, grupe Iron Maiden, bila prva, ali ne i zadnja pjesma kojom je metal bend obilježio ovaj veliki sukob. Sabaton je, zadnjim dvama albumima, postao i bend koji je ovom sukobu posvetio najviše pažnje. Naime, 19. lipnja 2019. izdan je album pod naslovom *The Great War* s 11 pjesama, a 4. ožujka 2022. i drugi album *The War to End All Wars* s još 11 pjesama o Velikom ratu. To nije prvi put da Sabaton izdaje pjesme o ovom sukobu. Već na albumu *The Art of War* iz 2008. godine nalazimo dvije pjesme iste tematike – *Cliffs of Gallipoli* i *The Price of a Mile*.²⁴ *Cliffs of Gallipoli* pjesma je koju je bend pisao tri godine, a govori o besmislenosti rata na primjeru istoimene bitke:

There is no enemy / There is no victory / Only boys who lost their lives in the sand / Young men were sacrificed / Their names are carved in stone and kept alive / And forever we will honour the memory of them / And they knew they would die / How many wasted lives / How many dreams did fade away / Broken promises / They won't be coming home / Oh mothers wipe your tears / Your sons will rest a million years / Found their peace at last / As foe turned to friend.

Sličan je slučaj i s pjesmom *The Price of a Mile* koja također govori o besmislenosti rata i teškoj ratnoj svakodnevnici običnog vojnika u Velikom ratu, postavljajući ironično hipotetsko pitanje koja je cijena jedne milje u ljudskim životima:

Six miles of ground has been won / Half a million men are gone / And as the men crawled the general called / And the killing carried on and on / What's the purpose of it all? / What's the price of a mile? / Thousands of feet march to the beat / It's an army on the march / Long way from home / Paying the price in young men's lives / Thousands of feet march to the beat / It's an army in despair / Knee-deep in mud / Stuck in the trench with no way out / Young men are dying / They pay the price / Oh how they suffer / So tell me what's the price of a mile / That's the price of a mile.

²³ Brkljačić, Prlenda, *Kultura pamćenja i historija*, 12.

²⁴ Grant, *National Myth*, 168.

The Great War predstavlja, kako članovi benda navode, „fist-pumping’, ‘headbanging’ komemoraciju Prvoga svjetskog rata,²⁵ a za izdavanje albuma na tu temu odlučili su se jer je po Brodenu, pjevaču i skladatelju benda, upravo Prvi svjetski rat sukob koji je stvorio Europu kakvu danas poznajemo, a predugo se nalazio u sjeni Drugog svjetskog rata.²⁶ Ideju o albumu dobio je basist, uz Joakima glavni autor pjesama benda, Pär Sundström koji je 2015. godine surađivao s povjesničarom Indyjem Neidellom na njegovom projektu *Great War*. Neidell je kasnije pomogao bendu s povijesnim istraživanjima za pjesme, a do danas surađuju na projektu Sabaton History Channel.²⁷ Drugi album posvećen istom sukobu (*The War to End All Wars*) objavljen je zato što su članovi smatrali da Veliki rat pruža još mnoštvo priča koje zaslužuju biti opjevane, a jednostavno nisu stale u prvi album. Sabaton pokušava povezati temu o kojoj pjevaju s glazbom i riječima pjesme. Prema Brodenu: „Veliki rat vrlo je mračno razdoblje naše povijesti i mislim da se to odlično odražava i u glazbi.“²⁸ Pjesme albuma komemoriraju izabrane i istaknute bitke i osobe Velikog rata. Primjerice, pjesma *A Ghost in the Trenches* govori o najpoznatijem i najuspješnijem snajperistu, Kanađaninu Francisu Pegahmagabowu koji se „poput duha kreće između neprijateljskih linija“:

In the battle, the gas had them pinned / Pegahmagabow invoked the spirits of the wind
/ Under fire, a ghost that roams the battlefield / Move between the lines, a soldier breaking
the confines / Just another man and rifle, a marksman and a scout revealed.

Pjesma *Seven Pillars of Wisdom*, nazvana po istoimenoj autobiografiji, govori o poznatom znanstveniku, vojniku i piscu Lawrenceu od Arabije koji je ratovao protiv Osmanlijskog Carstva ujedinivši arapska plemena. Nakon rata na mirovnoj konferenciji u Versaillesu, usprkos stavovima da se Britanija mora odužiti Arapima za pomoć, saveznici su im okrenuli leđa što je osobno pogodilo i samog Lawrencea koji se i emocionalno povezoao s arapskim vođom Faisalom:²⁹

Far from home, a man with a mission / In the heat of the glistening sun / In the heart of
ancient tradition / This man`s journey has only begun / As the darkness falls and Arabia
calls / One man spreads his wings, as the battle begins / May the land lay claim on to
Lawrence name / Seven pillars of wisdom lights the flame.

After the war has been won, deception or treason? / Who can tell? / Who stood
to gain? / Who stood to lose? / Who did the dying? / Betrayal of trust from within or
compelled?

Posebno značajna ratna ličnost – koja se osim kod Sabatona (*The Red Baron*) javlja i kod još nekoliko bendova (primjerice Iced Earth, *Red Baron* / *Blue Max*) – jest i njemački

25 „Sabaton: People have told us that they passed their history exams in school because of our songs“, *Guitarworld.com*.

26 „Sabaton – A Special Feature Interview With Joakim Broden“, *Roksins.com*.

27 „Learning about War: An Interview with Pär Sundström of Sabaton“, *Metalblast.net*.

28 „Sabaton Interview – Joakim about THE GREAT WAR – metalpower.blog“, *YouTube*.

29 MacMillan, *Mirovotvorci: šest mjeseci koji su promijenili svijet*, 457-489.

pilot Manfred von Richthofen. Richthofen je postao svojevrsni simbol viteške časti Velikog rata te spomen na njega, ali i na poštovanje koje je uživao kod neprijatelja, živi do danas (*He flew with honor, he flew with pride*, Iced Earth). Pored navedenih u drugom albumu spominju se i Sir Adrian Paul Ghislain Carton de Wiart, britanski vojnik koji je više puta bio ranjen zbog čega je dobio nadimak „čovjeka kojeg se ne može ubiti“, a pored njega posebna pjesma posvećena je srpskoj dobrovoljki Milunki Savić, najodlikovanijoj ratnici u povijesti. Neke pjesme, poput *The Future of Warfare*, *The Attack of The Dead Men* i *Dreadnought* govore o grozotama rata te novim ubojitim strojevima ratovanja (tenkovi i vojni brodovi) i kemijskom ratovanju (bojni plinovi): „The new world approaches / Villers-Bretonneux / Mechanized warfare / Breaking away, coming your way / Standing in the line of fire / 32 will lead the way / Coming over trench and wire / Going through the endless grey.“

Da Sabaton jako cijeni povijest o kojoj pjeva govori i posebna edicija posljednjih dvaju albuma, tzv. *History Edition* verzije koje sadrže kratak povijesno-narativni uvod o svakoj pjesmi. Tako, na primjer, već spomenuta pjesma *The Attack of The Dead Men* počinje kratkim narativnim uvodom o kontekstu: „Bojni otrov – ultimativno oružje okrutnosti. Izuzetno učinkovito oružje koje donosi sporu i bolnu smrt. Ovaj put tvrđava i njeni branitelji osjetit će njegove užasne posljedice. Iz oblaka otrovnog plina izašla je vojska ljudi koji su već trebali biti mrtvi.“ Također, u albumu *The War to End All Wars* prva i zadnja pjesma, *Sarajevo* i *Versailles*, popraćene su naracijom koja govori o početku i kraju rata, njegovim uzrocima i posljedicama, a sam album završava prigodnim pitanjima Velikog rata: „Will this war really end all wars? Can a war really end all war? Will this war bring another war?“

Iako je Prvi svjetski rat zadnjih godina dobio na prominentnosti Drugi svjetski rat ostaje mnogo zastupljeniji sukob. Razlog tome je njegova sveprisutnost u široj javnosti, kako Sundström navodi: „[...] najviše smo usmjereni na Drugi svjetski rat jer nismo stručnjaci za povijest, a ovoj temi možemo lakše pristupiti.“³⁰ Štoviše, već na samom početku Sabatona stoji priča iz ovog sukoba. Naime, Brodén i Sundström dobili su ideju o pisanju i skladanju pjesama povijesne tematike dok su gledali film *Spašavanje vojnika Rayana*, što objašnjava (pre)zastupljenost Drugoga svjetskog rata u njihovom opusu. Sabaton svojim pjesmama uspijeva odati počast brojnim žrtvama toga sukoba, a poseban naglasak na to stavlja se natpisima na spotovima, poput pjesme *Bismarck* čija odjava završava natpisom „Rat ne poznaje nacionalnost. Ovaj video posvećen je onima koji su kraj života dočekali boreći se u Bitki za Atlantik.“³¹ Bend je posebno povezan s Poljskom, državom koja je u Drugom svjetskom ratu podnijela veliku žrtvu te stoga ne čudi što su Poljaci posebno nakloni bendu koji komemorira njihovu povijest. Tako je na sedamdesetu obljetnicu Bitke kod Wizne bend održao koncert kod Góre Strękowe, a tim povodom predsjednik okruga Zawady podijelio je članovima status

30 „Interview With Pär Sundström from Sabaton - GREAT WAR Special“, *YouTube*.

31 „Sabaton – Bismarck (Official Music Video)“, *YouTube*.

počasnih građana.³² Na koncertu koji je uslijedio pred više od 10 000 ljudi pjesmama se komemorirao napad na Poljsku – primjerice, pjesmama *Uprising i 40:1*.³³ Potonja donosi priču o bitci kod Wizne u kojoj su se Poljaci borili protiv brojčano nadmoćnijih snaga Trećeg Reicha, a posebno se naglašava sjećanje na poljsku žrtvu:

Baptized in fire / 40 to 1 / Spirit of Spartans / Death and glory / Soldiers of Poland / Second to none / Wrath of the Wehrmacht brought to a halt / Always remember, a fallen soldier / Always remember, fathers and sons at war / Always remember, buried in history.

Pjesma *Uprising* referira se na poznati ustanak u kojem su Poljaci pokušali zbaciti okupatorske njemačke snage iz Varšave, a također se, kao u pjesmi *40:1*, naglašava i komemorira poljska žrtva:

Women, men and children fight / They were dying side by side / And the blood they shed upon the streets / Was a sacrifice willingly paid / Warsaw city at war / Voices from underground, whispers of freedom / Rise up and hear the call / History calling to you – Warszawo, walcz!

Naravno, bend u pjesmama ne komemorira samo žrtvu Poljaka. Štoviše Brodén kao najkarakterističniju Sabatonovu pjesmu ističe *Primo Victoria* koja govori o savezničkim žrtvama tijekom iskrcavanja na Normandiju. Ovdje vrijedi spomenuti i Civil War, bend koji su osnovali nekadašnji Sabatonovi članovi, a koji također potiče kulturu sjećanja na važne ličnosti i događaje 20. stoljeća. Posebno je dirljiv primjer pjesma *Schindler's Ark*³⁴ koja oživljava sjećanje na velikog heroja Oskara Schindlera nazivajući ga „anđelom poslanim od Boga“, i završava tužnim i dugim vapajem „please Schindler take me home.“

Devetnaesto stoljeće puno je manje zastupljeno u bendovom opusu. Ovom razdoblju posvećeno je svega nekoliko pjesama – primjerice, *Shiroyama* o istoimenoj poznatoj bitki u Japanu u kojoj se komemorira čast samuraja koji kreću u sigurnu smrt kako bi sačuvali tradicionalni japanski društveni sustav i oduprli se prodoru zapadnih utjecaja. Vrijedi istaknuti kako Sabaton, iako inače sklon tematiziranju ratnih sukoba, niti jednu pjesmu ne posvećuje Napoleonskim ratovima ili pak Američkom građanskom ratu,³⁵ popularnim temama kod drugih metal bendova povijesne tematike te najvećim ratnim sukobima ovoga stoljeća.

32 „Obchody 70 rocznicy bitwy pod Wizną“, *Zielonewrota.pl*.

33 *Isto*.

34 Naziv po istoimenoj knjizi Thomasa Keneallyja iz 1982. godine.

35 Za Napoleonske ratove ima nekoliko pjesama, a možda je najpoznatija *I Will Rule the Universe* benda Civil War. Pjesma komemorira Napoleona, a posebno njegov do danas već duboko ukorijenjen lik velikog – prema nekim i najvećeg – generala svih vremena: „I will rule the Universe / I'm glory, I'm the brav e/ Going down in history forever / I will rule the Universe / I shall crush their sorrows veil / And soon I will be marching into Heaven / I'm greater than God.“

Spomenimo tek kratko da se kroz glazbu mogu popularizirati i neki manje poznati događaji i čak oživjeti donekle zaboravljene epizode nacionalnih povijesti te tako potaknuti stvaranje kulture sjećanja. Takav primjer vidljiv je u slučaju švedske povijesti 17. i početka 18. stoljeća. Uspon Švedskog Carstva i imena kao *Carolus Rex* (Karlo XII.) i *Gustavus Adolphus* (Gustav II. Adolf) malo toga znače ljudima kojima ovaj period nije u izravnom fokusu interesa. Štoviše, u samoj Švedskoj Sabaton je naišao na skeptičnost kod izdavača po pitanju izdavanja albuma o švedskoj ranonovovjekovnoj povijesti: „Puno nas je ljudi pitalo jesmo li stvarno mislili da ćemo uspjeti pjevajući o švedskom kralju koji je vladao prije tristo godina i za kojeg više nitko ne mari.“³⁶ Album ne samo da je popularizirao značajnu epizodu švedske povijesti unutar države, utirući joj put u kolektivno sjećanje švedskog naroda – o čemu svjedoči i činjenica da je album postao najprodavaniji u povijesti Švedske – već je i ljudima izvan granica ove skandinavske zemlje približio jednu nepoznatu, ali zanimljivu epizodu povijesti maloga naroda.

Glazba i drugi mediji – internet, videoigre, film...

Izvođači koji se bave povijesnom tematikom često surađuju i s drugim popularnim medijima – Sabaton je tako ostvario suradnju sa studijom WarGaming na popularnim videoigramama *World of Tanks* i *World of Warships* koja je u konačnici rezultirala i pjesmom *Steel Commanders* čiji je spot skrojen pomoću animacija iz igre *World of Tanks*. Pjesme s ranije spomenutog albuma o povijesti Švedske u 17. i 18. stoljeću našle su se kao *Sabaton Soundtrack DLC (Downloadable content)* u igri *Europa Universalis IV* švedskog studija Paradox.³⁷ Godine 2018. za češki studio WarHorse, koji razvija srednjovjekovnu igru *Kingdom Come: Deliverance*, snimljen je i cover pjesme *Kingdom Come* koju originalno izvodi Manowar (objavljeno 1988. godine).³⁸ Ne prodire samo glazba u druge medije, već i drugi mediji utječu na glazbu – tj. društveno aktualne i popularne teme koje se zrcale u, primjerice, kinematografiji vidljive su i u glazbi. Tako više bendova, uključujući Sabaton, u svom opusu ima pjesme o Škotsko-engleskom ratu s naglaskom na škotskog heroja Williama Wallacea.³⁹ Popularnost ovog sukoba zasigurno ima korijene i u velikoj popularnosti filma Mela Gibsona *Braveheart* iz 1995. godine.

Dok se na filmove i videoigre često gleda kao nepouzdanu izvore podataka, mnogi Sabatonovi obožavatelji vole predstavljati bend kao „učitelje povijesti“, ali Sundström navodi:

36 „Learning about War: An Interview with Pär Sundström of Sabaton“, *Metalblast.net*.

37 „Europa Universalis IV: Sabaton Soundtrack“, *Steam.com*.

38 „Music video for Kingdom Come“, *Sabaton.net*.

39 Njemački bend Grave Digger ima cijeli album posvećen škotskom ratu protiv Engleske (*Tunes of War*, a posebno se ističe pjesma *The Battle of Bannockburn*). Od ostalih pjesma istaknimo primjerice *Blood of Bannockburn* (Sabaton) te *Braveheart* (Civil War).

Iako nam je drago čuti od obožavatelja da su zbog naših pjesama položili ispite u školama, s takvim se pristupom ipak ne mogu u potpunosti složiti. Naime, mislim da mi ne možemo poučiti, niti slušatelj naučiti, povijest putem pjesme koja traje tri minute. No sada, s našim novim YouTube kanalom, napokon imamo priliku stvarno poučavati o ovim temama. Smatram da je ovo veliki i važan korak naprijed u razvoju benda.⁴⁰

Sundström se referira na *Sabaton History Channel* koji je pokrenut 7. veljače 2019. uz suradnju s već spomenutim povjesničarom Indyjem Neidellom.⁴¹ Od tada do danas na Sabaton History Channelu postavljeno je skoro 130 videa, duljine petnaest do trideset minuta, na kojima uz članove benda radi i tim povjesničara. Mnogi su još uvijek kritični prema zamisli da jedan bend educira o povijesti na ozbiljnijoj razini, zanemarujući da historiografija još uvijek pokušava pronaći medij kojim bi znanstveno-istraživačku povijest predstavila široj javnosti. Možda je ovaj model upravo korak u pravom smjeru? Sabaton History Channel omogućava da se ljudi uključe u istraživanje povijesti putem drugačijeg, nesvakidašnjeg medija, a uspješnost *YouTube* kanala naglašava i Neidell:

Ovo je važan povijesni uspjeh! Uspostavili smo suradnju između uspješnog benda i mnoštva povijesnih entuzijasta, a glavni im je zadatak iskoristiti potencijal YouTubea, glazbe i pripovijedanja, kako bi oživjeli povijest na nikada prije viđen način. Proučavanje povijesti može nam puno toga reći o našim vlastitim životima i svijetu u kojem živimo, pa mi je – kao povjesničaru – iznimno drago da imamo jednu ovakvu platformu koja nam omogućava da priču ispričamo na jedinstven način. Pritom se svi dobro zabavljamo, i doista smatram da ovim projektom stvaramo nešto od povijesnog značaja.⁴²

Za kraj vrijedi istaknuti i važnost internetskih zajednica koje se formiraju oko bendova. Rasprave u takvim zajednicama (a neke od njih broje i više od 10 000 članova) mogu biti vrijedan izvor podataka. Izdvojimo jedan primjer – naime, na *Facebooku* se razvila rasprava oko dva pitanja u vezi Sabatona – „Jeste li voljeli povijest prije nego ste počeli slušati Sabaton i je li se vaš interes za povijest povećao nakon što ste postali ljubitelji benda?“ te „Je li vas Sabatonova pjesma ohrabrila da pročitate povijesnu knjigu o nekoj temi?“⁴³ Naravno, u raspravi se javilo mnoštvo različitih odgovora, ali može se odrediti kako znatna većina ljudi razmišlja. Tako mnogi navode da su voljeli povijest i prije nego su se susreli s bendom, ali su im pjesme povećale interes za istraživanje povijesti i potaknule ih da uzmu knjige u ruke. Neki su, možda pomalo neočekivano, naveli kako ih je interesirala povijest, ali ne vojna povijest, što je slušanje Sabatona promijenilo. Postoje, naravno, i oni koji prije slušanja povijest uopće nisu voljeli, ali im se s vremenom povećao interes za određena povijesna razdoblja. Što se tiče drugog pitanja,

40 „Sabaton: People have told us that they passed their history exams in school because of our songs“, *Guitarworld.com*.

41 „Learning about War: An Interview with Pär Sundström of Sabaton“, *Metalblast.net*.

42 „SABATON – Sabaton History Channel has launched with their song 40:1!“ *Nuclearblast.de*.

43 Vidi cijelu raspravu na: Karlo Mihanović, „Hello, I have a couple questions about how you see Sabaton as a ‘history’ band“, *Facebook*.

bend je uglavnom ohrabrio ljubitelje da istražuju teme, ali tek je nekolicina uzela u ruke povijesno-znanstvene knjige o određenim temama, dok ih je većina nastavila istraživati o povijesnim temama preko ostalih medija – dokumentarnih filmova, *Wikipedije* te posebno spomenutog Sabaton History Channela. Međutim, nekoliko ljubitelja benda odgovorilo je kako su ih pjesme potaknule na prava mala istraživanja određenih povijesnih tema i osoba (poput Francisa Pegahmabowa i Witolda Pileckog), a neki su tako uzeli u ruke i same izvore određenih pjesama – poput *Seven Pillars of Wisdom* (T. E. Lawrence) ili *Art of War* (Sun Tzu).

Kritika i sudovi povijesti u glazbi – bavljenje kontroverznim temama

Kao što otkriva već u uvodu spomenuti primjer Black Sabbatha i pjesme *War Pigs*, glazba je oduvijek bila jedno od najboljih sredstava kritike društveno-političkih situacija. Kritike nisu uvijek eksplicitne, a ponekad su ciljano umetnute u tekst tako da potaknu slušatelja na razmišljanje tijekom kojega on nastoji odgonetnuti poruku pjesme. Daka-ko, riječ je o fenomenu koji nije isključivo vezan za Sabaton već zapravo prati gotovo sve bendove koji se bave povijesnim temama. Primjer jedne takve skrivenije kritike jest pjesma *End of an Empire* grupe Turisas koja govori o padu Konstantinopola 1453. godine. Iako je kritika možda preteška riječ za ovaj slučaj, svakako je jasna poruka koja se želi prenijeti, pritom ističući važnu ulogu koju (pisana) povijest, ali i glazba, imaju u formiranju slike prošlosti:

History: just what's agreed / Yet it will judge both you and me / Shields and swords will win you wars / But in the end, the battle's for our hearts / Fought by bards / We know the walls will fall / But out of the ashes a new day will dawn / We've enslaved the world / We have slaughtered, we've burned / All in the name of our faith / Only a fool would expect / Others to settle for anything less.

Sličnu kritiku religijsko-povijesne tematike vidimo i u Sabatonovoj pjesmi *A Lifetime of War*. No, u ovom slučaju ona ne staje samo na religiji, već kritizira i cjelokupni sustav ranonovovjekovne Europe koji je doveo do Tridesetogodišnjeg rata:

Two ways to view the world / So similar at times / Two ways to rule the world / To justify their crimes / By kings and queens young men are sent to die in war / Their propaganda speaks those words been heard before / It spreads like disease / There's no sign of peace / Religion and greed cause millions to bleed / Three decades of war / When they face death they're all alike / No right or wrong / Rich or poor / No matter who they served before / Good or bad / They're all the same / Rest side by side now.

Pjesme koje smo odabrali prikazati predstavljaju tek jedan dio mnogo veće skupine – trudili smo se odabrati primjere koji međusobno imaju određeno drugačije poruke. Ono što je zajedničko svima jest da očito po pitanju kritike prošlosti (a posredno i

sadašnjosti) religijsko-povijesna tematika čini važan dio opusa. Pjesme koje na izravan ili neizravan način kritiziraju religijske aspekte prošle i sadašnje zbilje tako proizlaze iz dvaju izvora – sadašnjeg sustava vrijednosti, barem u tzv. zapadnom svijetu, te zapisane prošlosti, odnosno povijesti. Takva tendencija prisutnosti religijskih aspekata u pjesmama koje se bave predmodernom prošlošću ne treba čuditi s obzirom na to da je religija prije 19. stoljeća bila važan element europskog društva. Naravno, u gotovo svim pjesmama uz religijsku se tematiku javlja i kritika rata, no kao što ćemo vidjeti u nastavku, u pjesmama koje se bave modernim dobom religija postaje marginalizirana tema te kritika rata uzima primat uz novog „suputnika“ – ideologije 20. stoljeća.

Već smo na početku spomenuli da je jedan od najvećih izazova glazbe povijesne tematike izbjegavati kontroverze – no, isto tako, da ih je ponekad nemoguće izbjeći uslijed osjetljivosti teme. Razdoblje koje najbolje zrcali takav trend zasigurno je 20. stoljeće u kojem gotovo da nema sukoba ili događaja koji nisu duboko urezani u nečiji identitet i svijest, te često interpretirani na potpuno različite načine. Tako se problem koji nastaje unutar same historiografije (usred „sudara“ različitih narativa) može uočiti i kod pisanja pjesama. Brodén navodi:

Već smo i sada, takvi kakvi jesmo, veoma kontroverzni ljudima – pjevamo o cijelom nizu vojnih sukoba pa smo se znali sretati s optužbama da priču prezentiramo s gledališta „loših momaka“. No, često su heroji jedne zemlje negativci, ili čak „zločinci“, u povijesnom narativu druge zemlje. Na kraju dana nastojimo se držati činjenica i ispričati priču – ako vam se pjesma ne sviđa, nemojte je slušati.⁴⁴

U konačnici zaključuje da pojedini sukobi mogu nositi emocionalnu težinu neovisno o vremenskom odmaku od njih.⁴⁵ Kao što je već navedeno, Sabaton najviše piše pjesme o Drugom svjetskom ratu, gdje je pogotovo teško izbjeći određena kontroverzna pitanja. O složenosti problema možda najbolje govori što je bend često, s različitih strana, bio prozivan za širenje nacističke, odnosno potpuno suprotne, komunističke ideologije i propagande. Naravno zbog tema o kojim pjevaju često su ih kritizirali i da „slave rat“ ili glorificiraju one koji u njemu sudjeluju.⁴⁶ Međutim, bend se uvijek ograđuje govoreći da samo žele predočiti povijesne priče i predstaviti ih široj javnosti kako bi se iz njih naučilo te da pjevaju o ratu ne kako bi ga glorificirali, već upravo suprotno, kako bi očuvali mir. Sundström također navodi da neke države nastoje promovirati i predočiti svoju verziju povijesti, koja je u skladu s određenim političkim ciljevima, što također dovodi Sabaton u neugodnu situaciju:

Rusija, primjerice, opetovano nastoji poreći ili umanjiti suradnju SSSR-a i Trećeg Reicha. Slično se događa i u Kini, gdje totalitarna politika cenzurira bilo kakav spomen prosvjeda na Tiananmenskom trgu i masakra koji je kineska vojska provela. I Sjevernoj

44 „Sabaton Interview – Joakim about THE GREAT WAR – metapower.blog“, *YouTube*.

45 „Sabaton: People have told us that they passed their history exams in school because of our songs“, *Guitarworld.com*.

46 „Learning about War: An Interview with Pär Sundström of Sabaton“, *Metalblast.net*.

Koreji – u pravoj „orwellovskoj“ maniri – nije strano „brisanje povijesti“, potpuno uklanjanje spomena pojedinaca koji su se zamjerali vladajućoj partiji.⁴⁷

Sabaton određenim pjesmama govori o kontroverzним temama, poput pjesme *The Final Solution* iz albuma *Coat Of Arms* koji je izašao 2010. godine. Pjesma govori o Holokaustu, ali na jako „turoban“ način:

Country in depression / Nation in despair / One man seeking reasons everywhere / Growing hate and anger / The Fuhrer's orders were precise / Who was to be blamed and pay the price! / Wicked propaganda / Turning neighbors into foes / Soldiers of the Third Reich searching homes / And then the former friends are watching / As they are rounded up one by one / Times of prosecutions has begun / Ever since it started / On Crystal night of thirty eight / When liberty died / And truth was denied / Sent away on train on a one way trip to Hell / Enter the gates, Auschwitz awaits! / When freedom burns / The final solution / Dreams fade away and all hope turns to dust / When millions burn / The curtain has fallen / Lost to the world as they perish in flames / There was a country in depression / There was a nation in despair / One man finding reasons everywhere / Then there was raising hate and anger / The Fuhrer's orders still apply / Who was to be blamed and send to die!

Zanimljiva je opservacija kako pojedini dijelovi pjesme – izvučeni izvan konteksta – mogu poslati potpuno iskrivljenu pouku pjesme.⁴⁸ Brodén često protestira protiv povezivanja Sabatona s nacizmom dajući usporedbu s filmom: „Nitko ne naziva Stephena Spielberga ‘nacistom’ zato što je napravio film o Holokaustu.“

Pjesma *The Rise of Evil* također je, po mišljenju mnogih, dosta kontroverzna budući da govori o dolasku Hitlera na vlast. Naravno, pritom se potpuno zanemaruje da bend koristi aksiološke fraze koje očito osuđuju način uspona nacizma – primjerice, „Propaganda“, „the Reich will rise“ te pogotovo „Who will stop the madman's reign“:

A nation in despair, weakened by war, defeated / Lost their pride in Versailles / A former prisoner with a vision or delusion / Rise to power in the Reich / Rebuilding an army / Make the nation proud! / Disregarding the treaty / Secret plans for „Lebensraum“ / Start the Holocaust / The Reich will rise / Propaganda, the Reich will rise / To last a thousand years / Burning books to spread anti-Semite propaganda / Who will stop the madman's reign? / Night of broken glass, send the Jews to Dachau death camp / On a path to certain death / The „Anschluss“ completed / On the brink of war / Act brutal with no pity / Be harsh, show no remorse / Start the war machine / In the last days of peace / Europe holding its breath / An invasion is coming but when will it start? / Who will be first to fall? / Who will be last to stand? / Who will stop all this madness / That has consequences no man understand? / No man, no land.

Brodén o samim kontroverzama oko pjesme kaže sljedeće:

⁴⁷ *Isto.*

⁴⁸ „Sabaton recall ‘Nazi’ controversy“, *Loudersound.com*; Primjerice stih *Start the Holocaust, The Reich will rise (The Rise of Evil)* ili pak *Into the Motherland the German army march (Panzerkampf)*.

Pretpostavljam da ako govorimo o Holokaustu – kao u pjesmi *The Final Solution* – to podrazumijeva da ne zauzimamo stranu negativaca. Međutim, kada smo napravili pjesmu o Hitlerovom usponu do gospodara Trećeg Reicha – o čemu govori pjesma *Rise of Evil* – neki su nam zamjerali jer u tekstu govorimo „Reich will rise“ [Reich će se uzdignuti, op.a.], bez da su pogledali, primjerice, koji je uopće naslov pjesme! S razlogom se zove *Uspon zla*, a ne *Uspon Reicha*.⁴⁹

Nerijetko je zbog takvih kontroverznih tema Sabaton imao i ozbiljnih problema. Kad je njihov prvi album *Primo Victoria* trebao izaći u Njemačkoj, samo tjedan dana ranije zabranjen je zbog riječi *Nazi* u pjesmi.⁵⁰ Bend je brzo reagirao i poslao njemačkim vlastima tekstove svih pjesama kako bi se vidio kontekst o kojem se pjeva, na što je njihov odgovor bio „Ovo je zapravo veoma zanimljivo.“ Ubrzo nakon toga album je dobio dozvolu za objavljivanje uz sugestiju da idući put riječ *Nazi* ne stave u uvod pjesme – što je ujedno priča zašto je na albumu *Attero Dominatus* bend riječ prebacio za par stihova.⁵¹

Za sad najveći incident zbog bavljenja kontroverznim temama bend je imao u Rusiji. Naime, pojedini političari i organizacije htjeli su zabraniti njihov koncert povodom 70-godišnjice Bitke za Staljingrad, a izvor antagonizma bili su neki političari iz ruske emigracije koji su rusku vladu pokušali uvjeriti da su članovi benda nacisti.⁵² Sabaton je oštro odgovorio na ovakvu provokaciju:

Jesu li nacisti pobijedili u Bitki za Staljingrad? Znamo da narod Rusije ne stoji iza ovih optužbi. Nadamo se da će razum pobijediti i da ćemo dobiti priliku nastupiti na koncertu koji komemorira ovaj važan povijesni događaj tijekom kojega su se mnogi sovjetski vojnici borili za slobodu. Sabaton jest i uvijek je bio APOLITIČAN i ARELIGIOZAN [istaknuto u originalu teksta, op.a.] bend i imamo samo najiskrenije poštovanje prema veteranima ovoga rata – njihovim nesebičnim i herojskim djelima koja su činili u trenucima kada su bili najpotrebniji.⁵³

Ovdje valja naglasiti kako su prilikom tog slučaja i obožavatelji Sabatona stali u njegovu obranu te putem društvenih mreža pružali potporu i ohrabivali koncert u Rusiji koji se na kraju održao. Sljedbenici benda posebno su isticali kako Sabaton u pjesmama kritizira nacizam i govori o njegovom neizbježnom padu, a tako i u pjesmi *Panzerkampf*:

Oh mother Russia! / Union of lands / Will of the people / Strong in command / Oh mother Russia! / Union of lands / Once more victorious the Red army stands! / The end of the Third Reich is here / Its time has come to an end / The end of an era is here / Its time to attack! / Into the Motherland the German army march / Comrades stand side by side to stop the Nazi charge / Panzers on Russian soil, a thunder in the east / One million men at war / Soviet wrath unleashed!

49 „Sabaton – A Special Feature Interview With Joakim Broden“, *Roksins.com*.

50 „Sabaton recall ‘Nazi’ controversy“, *Loudersound.com*.

51 „Sabaton Interview – Joakim about THE GREAT WAR – metalpower.blog“, *YouTube*.

52 „Sabaton Blocked From Entering Russia For Being A ‘Nazi’ Band“, *Reddit.com*.

53 *Isto*.

Za hrvatski povijesni prostor posebno je zanimljiva pjesma *We burn* koja govori o genocidu Radovana Karadžića nad muslimanima u Bosni i Hercegovini (prije svega u Srebrenici), ali i općenito o etničkim sukobima na prostoru bivše Jugoslavije, smjelo sažimajući srž sukoba u stih „različite religije ne mogu dijeliti istu zemlju“:

I've had a vision, it's clear to me now / I know what has to be done / Different religions cannot share a land / A plague and I have the cure / Chase them down, let them suffer in pain / Dig them down, they'll be gone for a while / Evidence lost / We burn / Plunder and rape / Show them no mercy, just burn / Flesh turn to ash / Inspired by deeds that were done long ago / I know what has to be done / Filth of my land must be washed clean and pure / Now let the cleansing begin / Genocide? / Who will drag me to court? / There's no crime if you do not get caught / I am the law. We burn / Privates, sergeants and generals hear / It's our chance we've been waiting too long / Your orders are: to start to burn!

Dakako, Sabaton nije jedini bend koji je otvoreno kritizirao rat i genocid – primjerice, Iron Maiden više je puta isticao da je glorifikacija rata loša stvar.⁵⁴ Posebno je slikovit slučaj benda System of a Down koji pjesmom *P.L.U.C.K.* – akronim za *Politically, Lying, Unholy, Cowardly Killers* – kritizira genocid nad Armencima naglašavajući ulogu turskih vlasti⁵⁵: „The plan was mastered and called genocide / You took all the children and they died / The few that remained were never found / All in a system!“ Tekst zasigurno odražava i duboku empatiju, pa možda čak i osobnu bol, koju bend dijeli s Armencima budući da su svi članovi armenskih korijena.⁵⁶ Kritika totalitarnih režima kod ovog armensko-američkog benda nije rijetkost, a vrijedi istaknuti pjesmu *Hypnotize* o pokolju na Tiananmenskom trgu 1989. godine koji se – kako ponavljaju kineske vlasti – „nikada nije dogodio.“⁵⁷

Pitanje odnosa Sabatonovih obožavatelja prema optužbama upućenim protiv benda također zaslužuje kratki osvrt. Velika većina shvaća da bend ne propagira nacizam i da, naprotiv, svako totalitarističko djelovanje oštro osuđuje. Međutim, na društvenim mrežama može se naći i komentara koji tvrde kako je riječ tek o fasadi te da se nacističke ideje u njihovim pjesmama propagiraju ako već ne izravno, onda barem neizravno. Tako korisnik *Diniz Cabreira* na *Quori*, popularnoj stranici za diskusije, smatra da bend širi fašistički diskurs „u mnogim aspektima, no ponajviše u slavljenju rata“ te zaključuje da „ako izgleda kao nacist, pozdravlja kao nacist i hoda kao guska – iznenađenje, to je nacist.“⁵⁸ Međutim, takvi su komentari rijetkost, pogotovo s novim albumima

54 Grant, *National Myth*, 173; Walser, *Running with the Devil*, 152.

55 Grant, *National Myth*, 168.

56 „System of a Down“, *Genius.com*.

57 Primjerice v.: Dingxin, *The Power of Tiananmen: State-Society Relations and the 1989 Beijing Student Movement*.

58 „Why do some people call Sabaton 'Nazis' when they make songs like *Rise of Evil* and *Final Solution*?“, *Quora.com*.

koji se više fokusiraju na druge ratove i tematske cjeline, a ne toliko na kontroverzne teme Drugoga svjetskog rata.

Za kraj spomenimo kako povezivanje s neonacističkim pokretom nije problem s kojim se nosi samo Sabaton. Na meti sličnih kritika nalaze se i drugi – recentni i po-najbolji primjer jest i njemački bend Rammstein koji se često, čak češće nego Sabaton, uspoređuje s neonacističkim pokretom. Optužbe su nedavno ponovno aktualizirane zbog pjesme *Deutschland*, krivo protumačene kao glorifikacija nacizma. Posebno je kontroverzan prizor iz spota u kojem bend najprije predstavlja žrtve Holokausta, a potom prikazuju SS vojnike koji iste logoraše ubijaju.⁵⁹ Tadašnji izraelski ministar vanjskih poslova spot je nazvao „sramotnim i nepotrebnim“ te zaključio kako je „bend iskoristio Holokaust za samopromociju.“⁶⁰ Suprotno takvim mišljenjima pjesma je zapravo kritika njemačke povijesti i njemačkog društva, što posebno postaje vidljivo ako se gleda video-spot kojim je ona popraćena. Povijest se ponavlja – kao što se u srednjem vijeku spaljivalo vještice tako su i nacisti spaljivali knjige. „Deutschland, deine Liebe / Ist Fluch und Segen / Deutschland, meine Liebe / Kann ich dir nicht geben [Njemačka, tvoja ljubav / je kletva i blagoslov / Njemačka – moja ljubavi / ne mogu te napustiti]; Njemačka je država čiji je „dah tako mlad, a opet tako star“ te koliko je god Nijemci žele voljeti ne mogu je istovremeno i ne proklinjati („Will dich lieben und verdammen“). *Deutschland* tako prezentira pomalo ciničnu sliku društva podijeljenog duha koje je identitetom vezano za vlastitu prošlost – kao i ostali narodi – ali se te iste prošlosti treba, kako zapravo Rammstein ističe, opravdano i sramiti. Pjesmu je možda najbolje promatrati kao svojevrsni „after-shock“ *Historikerstreita* koji je propitujući položaj nacističke epohe njemačke povijesti ujedno pokrenuo i pitanje identiteta samih Nijemaca i njihovog položaja prema vlastitoj prošlosti.⁶¹

Du (übermächtig, überflüssig)

[Ti (nadmoćan, nepotreban)

Ich (Übermenschen, überdrüssig)

Ja (Nadžovjek, prezasićen)

Wir (wer hoch steigt, der wird tief fallen)

Mi (tko visoko leti, nisko pada)

Ihr (Deutschland, Deutschland über allen).

Vi (Njemačka ponad svih)].

Zaključak

Povijesna tematika u glazbi veoma je popularna zadnjih godina, a kao što smo vidjeli, rodila se iz amalgama povijesno-religijsko-fantastičnih tema. Iako je teško odrediti točan početak ovakvih trendova, već krajem 1970-ih / početkom 1980-ih uočava se njihova sve značajnija zastupljenost u metal glazbi. Glazba se, kao zapravo i historio-grafija, susreće s nizom izazova koje je ponekad teško premostiti – prije svega, riječ je o

59 „Rammstein video: German rock band causes outrage with Nazi clip“, *Bbc.com*.

60 „German rock band Rammstein sparks outrage over Nazi camp video“, *Dw.com*.

61 Usp.: Kattago, *Ambiguous Memory: The Nazi Past and German National Identity*.

kontroverzama koje nužno prate određene povijesne epizode. Kao što smo pokazali na nekoliko primjera članovi Sabatona su, kao i drugi bendovi, u pojedinim temama prisiljeni (htjeli-ne htjeli) odabrati određeni narativ kojem će se prikloniti. Ovdje posebno treba istaknuti da postoje bendovi koji namjerno odabiru jedan od narativa kako bi propagirali određene ideje koje zastupaju, ali oni čine tek marginu glazbene scene. Većina izvođača, a među njima nesumnjivo i Sabaton, pokazuje upravo suprotne trendove – povijest se može koristiti za pozitivne korake u glazbi, približavajući prošlost široj publici. Glazba ne samo da ima potencijal komemorirati prošle događaje, već u nekim slučajevima i potiče stvaranje nove kulture sjećanja oživljavajući zaboravljene epizode povijesti. Ona, naravno, ne postoji u vakuumu te je u stalnoj interakciji sa širom društvenom zbiljom – utječe na društvo, ali isto tako i drugi mediji (primjerice film), ali i historiografija, utječu na glazbu.

Primjer Sabatona odlično pokazuje potencijal koji historiografija može iskoristiti u ovoj interakciji glazbe i publike. Naime, bend je uz glazbu pokrenuo i *YouTube* kanal putem kojega se publika može upoznati s povijesnom pozadinom pjesama. U veoma kratkom roku Sabaton History Channel stekao je veliku popularnost, a na njemu osim članova benda radi i tim školovanih povjesničara. Neki od primjera koje smo naveli – a dolaze iz pera samih obožavatelja bendova s raznih internetskih foruma i portala – pokazuju da postoji potencijal, da ljudi žele bolje upoznati povijest, ali im historiografija, nažalost, ne nudi pristupačne izvore podataka. Ovakvi projekti stoga su poticaj za promišljanje i nas povjesničara – kako danas, u eri kada ima sve manje čitatelja knjiga i članaka, a sve više slušatelja i gledatelja audio-vizualnih sadržaja, prezentirati aktualne i važne historiografske spoznaje široj javnosti? Očito su prošla vremena kada je „pero“ bilo jedini alat zanata – danas je neophodno poznavati i druge oblike izražaja i aktivno se uključiti u razne društvene aktivnosti koje populariziraju i približavaju povijest široj javnosti, a projekti poput Sabaton History Channela u tome su svakako dobar putokaz!⁶²

Za kraj, koji je položaj glazbe povijesne tematike i gdje ju smjestiti – je li ona pozitivan ili negativan pomak? Kako Braudel navodi: „ne postoji jedna povijest, jedna profesija povjesničara, već mnoge profesije i mnoge vrste povijesti, čitav niz istraživanja, perspektiva, mogućnosti, niz kojem će sutra biti dodano još više istraživanja, perspektiva i mogućnosti.“⁶³ Izgleda da je glazba upravo jedna od tih perspektiva koje otvaraju povijest javnosti, prezentirajući nove načine gledanja na prošlost i njenu ulogu u današnjem svijetu. Pritom rock i metal pjesme povijesne tematike ruše i barijere dvaju klasičnih stereotipa – povijest je dosadna, a metal je nužno „sotonistička deračina“ koju je nemoguće slušati.

62 Šimunjak, „Javna povijest – izazovi i mogućnosti“, *Povcast.hr*; Rukavina, Šimunjak, „Izazovi i mogućnosti popularizacije lokalne povijesti“, 287-304.

63 Braudel, *On History*, 64.

Izvori i literatura

Izvori (albumi)

- Civil War, „I Will Rule the Universe“. Br. 6 na albumu *The Killer Angels*. Despotz Records, 2013.
- Civil War, „Schindler’s Ark“. Br. 9 na albumu *Gods & Generals*. Napalm Records, 2015.
- Iced Earth, „Red Baron / Blue Max“. Br. 7 na albumu *The Glorious Burden*. Schallplatten Produktion und Vertrieb GmbH, 2004.
- Iron Maiden, „Alexander the Great“. Br. 8 na albumu *Somewhere in Time*. Compass Point Studios, Wisseloord Studios, 1986.
- Rammstein, „Deutschland“. Br. 1 na sedmom (bezimenom) studijskom albumu. Universal Music Group, 2019.
- Sabaton, „40:1“. Br. 4 na albumu *The Art of War*. Black Lodge Records, 2008.
- Sabaton, „The Attack of the Dead Men“. Br. 4 na albumu *The Great War – History Edition*. Nuclear Blast, 2019.
- Sabaton, „Bismarck“. Samostalna pjesma bez albuma. Nuclear Blast, 2019.
- Sabaton, „Cliffs of Gallipoli“. Br. 7 na albumu *The Art of War*. Black Lodge Records, 2008.
- Sabaton, „The Final Solution“. Br. 4 na albumu *Coat of Arms*. Nuclear Blast, 2010.
- Sabaton, „The Future of Warfare“. Br. 1 na albumu *The Great War*. Nuclear Blast, 2019.
- Sabaton, „A Ghost in the Trenches“. Br. 11 na albumu *The Great War*. Nuclear Blast, 2019.
- Sabaton, „A Lifetime of War“. Br. 4 na albumu *Carolus Rex*. Nuclear Blast, 2012.
- Sabaton, „Panzerkampf“. Br. 9 na albumu *The Art of War*. Black Lodge Records, 2008.
- Sabaton, „The Price of a Mile“. Br. 11 na albumu *The Art of War*. Black Lodge Records, 2008.
- Sabaton, „Rise of Evil“. Br. 3 na albumu *Attero Dominatus*. Black Lodge Records, 2006.
- Sabaton, „Seven Pillars of Wisdom“. Br. 2 na albumu *The Great War*. Nuclear Blast, 2019.
- Sabaton, „Uprising“. Br. 3 na albumu *Coat of Arms*. Nuclear Blast, 2010.
- Sabaton, „We Burn“. Br. 5 na albumu *Attero Dominatus*. Black Lodge Records, 2006.
- System of a Down, „P.L.U.C.K“. Br. 13 na albumu *System of a Down*. American Recordings, Columbia Records, 1998.
- Turisas, „End of an Empire“. Br. 8 na albumu *Stand Up and Fight*. Century Media, 2011.

Literatura

- Boyarin, Shamma. „The New Metal Medievalism: Alexander the Great, Islamic Historiography and Nile’s ‘Iskander Dhul Kharnon’“. U: *Medievalism and Metal Music Studies: Throwing Down the Gauntlet*, ur. Ruth Barratt–Peacock i Ross Hagen. Bingley: Emerald Publishing, 2019, 81-93.
- Braudel, Fernand. *On History*. Prevela Sarah Matthews. Chicago: University of Chicago Press, 1982.
- Brkljačić, Maja; Prlenda, Sandra, ur. *Kultura pamćenja i historija*. Zagreb: Golden marketing–Tehnička knjiga, 2006.
- Bruce, Scott G. „Foreword: Good Music – Bad History“. U: *Medievalism and Metal Music Studies: Throwing Down the Gauntlet*, ur. Ruth Barratt–Peacock i Ross Hagen. Bingley: Emerald Publishing, 2019, xvii-xx.

- Cauvin, Thomas. „Public Historians and Conflicting Memories in Northern Ireland“. U: *A Companion to Public History*, ur. David Dean. New York: Wiley–Blackwell, 2018, 419-431.
- Charlton, Katherine. *Rock Music Styles: a history*, 8. izd. New York: McGraw–Hill Education, 2019.
- Dingxin, Thao. *The Power of Tiananmen: State-Society Relations and the 1989 Beijing Student Movement*. Chicago; London: University of Chicago Press, 2001.
- Grant, Peter. *National Myth and the First World War in Modern Popular Music*. London: Palgrave Macmillan, 2017.
- Harris, Keith Kahn. *Extreme Metal Music and Culture on the Edge*. New York: Berg, 2007.
- Kattago, Siobhan. *Ambiguous Memory: The Nazi Past and German National Identity*. Westport: Praeger, 2001.
- Kershaw, Ian. *Do nade i natrag. Europa 1950. – 2017*. Zaprrešić: Fraktura, 2019.
- MacMillan, Margaret. *Mirotvorci: šest mjeseci koji su promijenili svijet*. Preveli Janko i Neda Paravić. Zagreb: Naklada Ljevak, 2008.
- Maulana, Ireng. „Heavy Metal Music and the Outcomes of War“. Diplomski rad, Iowa State University, 2012.
- McCall, Jeremiah. „Video Games as Participatory Public History“. U: *A Companion to Public History*, ur. David Dean. New York: John Wiley & Sons Inc, 2018, 405-417.
- Rodrigues, Icles. „Histórias e memórias da segunda guerra mundial e do pós-guerra no leste europeu a partir do heavy metal: análise da obra da banda Sabaton“ [„Povijesti i sjećanja Drugoga svjetskog rata i post-ratne Istočne Europe u heavy metalu: analiza djela benda Sabaton“]. Doktorska disertacija, Universidade Federal de Santa Catarina, 2016.
- Rukavina, Karlo; Šimunjak, Filip. „Izazovi i mogućnosti popularizacije lokalne povijesti – primjer ranonovovjekovne vojno-krajiške i senjske povijesti“. *Senjski zbornik* 48 (2021): 287-304.
- Saarinen, Eeva. „From ‘War Pigs’ to ‘Unsung Heroes’: The Criticism and Justification of War in Metal Lyrics“. Diplomski rad, University of Turku, 2013.
- Šimunjak, Filip. „Javna povijest – izazovi i mogućnosti“. *Povcast.hr*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://povcast.ffzg.unizg.hr/javna-povijest-izazovi-i-mogucnosti/>
- Wallach, Jeremy; M. Berger, Harris; D. Greene, Paul, ur. *Metal Rules the Globe – Heavy Metal Music Around the World*. London: Duke University Press, 2011.
- Walser, Robert. *Running with Devil: Power, Gender, and Madness in Heavy Metal Music*. Middletown: Wesleyan University Press, 1993.
- Weinstein, Deena. *Heavy Metal: The Music And Its Culture – revised edition*. New York: Da Capo Press, 2000.

Internet

- „The Band“. *Iron Maiden*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://ironmaiden.com/the-band>
- „Did the Nazis win the battle of Stalingrad?“. *Sabaton.net*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://www.sabaton.net/news/other/did-the-nazis-win-the-battle-of-stalingrad/>
- „Europa Universalis IV: Sabaton Soundtrack“. *Steam.com*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. https://store.steampowered.com/app/415680/Europa_Universalis_IV_Sabaton_Soundtrack/

- „German rock band Rammstein sparks outrage over Nazi camp video“. *Dw.com*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://www.dw.com/en/german-rock-band-rammstein-sparks-outrage-over-nazi-camp-video/a-48093603>
- „Interview With Pär Sundström from Sabaton – GREAT WAR Special“. *YouTube*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=iVnMgtC5N34>
- „Learning about War: An Interview with Pär Sundström of Sabaton.“ *Metalblast.net*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://www.metalblast.net/interviews/learning-about-war-an-interview-with-par-sundstrom-of-sabaton/>
- Mihanović, Karlo. „Hello, I have a couple questions about how you see Sabaton as a ‘history’ band“. *Facebook*, 21. 7. 2022. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://www.facebook.com/groups/SabatonMememesCommunity/permalink/3446996368661514/>
- „Music video for Kingdom Come“. *Sabaton.net*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://www.sabaton.net/news/music/music-video-for-kingdom-come/>
- „Obchody 70 rocznicy bitwy pod Wizną“. *Zielonewrota.pl*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <http://www.zielonewrota.pl/index.php?art=3937&p=30&k=40#>
- „Pär Sundström: Sabaton se drži povijesnih činjenica i ne obrađujemo političke teme u pjesmama“. *Muzika.hr*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://www.muzika.hr/par-sundstrom-sabaton-se-drzi-povijesnih-cinjenica-i-ne-obradujemo-politicke-teme-u-pjesmama/>
- „Rammstein video: German rock band causes outrage with Nazi clip“. *Bbc.com*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://www.bbc.com/news/world-europe-47745071>
- „Sabaton – Bismarck (Official Music Video)“. *YouTube*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=oVWEb-At8yc>
- „Sabaton Blocked From Entering Russia For Being A ‘Nazi’ Band“. *Reddit.com*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. https://www.reddit.com/r/Metal/comments/1kcu1u/sabaton_blocked_from_entering_russia_for_being_a/
- „Sabaton Interview – Joakim about THE GREAT WAR – metalpower.blog“. *YouTube*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=lvY6A3pvods>
- „Sabaton: People have told us that they passed their history exams in school because of our songs“. *Guitarworld.com*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://www.guitarworld.com/artists/sabaton-people-have-told-us-that-they-passed-their-history-exams-in-school-because-of-our-songs>
- „Sabaton’s Par Sunstrom: History is a passion but metal still comes first“. *Loudwire.com*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://loudwire.com/sabaton-par-sundstrom-history-passion-metal-first-exclusive-interview/>
- „Sabaton recall ‘Nazi’ controversy“. *Loudersound.com*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://www.loudersound.com/news/sabaton-recall-nazi-controversy>
- „SABATON – Sabaton History Channel has launched with their song 40:1!“ *Nuclearblast.de*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://www.nuclearblast.de/en/label/music/band/news/details/5814432.71102.sabaton-history-channel-has-launched.html>
- „Sabaton – A Special Feature Interview With Joakim Broden“. *Roksins.com*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://www.rockins.com/2019/07/sabaton-a-special-feature-interview-with-joakim-broden-we-actually-started-the-recording-of-the-album-on-armistice-day-36494/>
- „System of a Down“. *Genius.com*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://genius.com/System-of-a-down-pluck-lyrics>

- „Tea Time Interview: Joakim Brodén talks The War to End All Wars“. *YouTube*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=zmMhdtUH5hw>
- „Turisas Interview with Mathias Nygard by Dixon Christie for PunkTV.ca“. *YouTube*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. https://www.youtube.com/watch?v=hWfYxIFUN_o
- „Why do some people call Sabaton ‘Nazis’ when they make songs like *Rise of Evil* and *Final Solution*?“. *Quora.com*. Pristup ostvaren 3. 10. 2023. <https://www.quora.com/Why-do-some-people-call-Sabaton-Nazis-when-they-make-songs-like-Rise-of-Evil-and-Final-Solution>

SUMMARY

The Critique and Popularization of History in Metal Music – The Example of Sabaton

The study of history is typically the responsibility of historians; however, history is also an integral part of popular culture. As a result, there is often a disparity between the academics and the general public interpreting historical events, people, and phenomena. Music, particularly rock and metal music, is an example of popular culture that frequently engages with historical subjects. This paper focuses on the Swedish band Sabaton and examines the opportunities and difficulties involved in popularizing history through popular media. Music that delves into historical events provides a valuable medium for public historians in analyzing the creation of popular narratives about historical events. While this type of historiography differs in many respects from academic historiography, they do share similar challenges and issues, such as how to approach and manage contentious topics. The example of Sabaton perfectly shows the potential that historiography can use in this interaction between music and audience. Along with the music, the band has also launched a YouTube channel through which the audience can learn about the historical background of the songs. In a very short time, the Sabaton History Channel gained great popularity, and in addition to the band members, a team of trained historians has been working on it.

Keywords: Sabaton; metal; rock; popular culture; public history; music; history popularization